

Voorzitter,

Voor ons liggen twee verschillende wetsvoorstellen, die op het oog parallellen hebben maar toch wezenlijk van elkaar verschillen. Beide zien op verandering van de Kieswet maar ik behandel ze afzonderlijk.

Vz,

Allereerst het wetsvoorstel dat aanpassingen van de Kieswet voorstelt voor kiezers buiten Nederland.

Ten overvloede merk ik op dat 50PLUS altijd een groot voorstander is geweest om de mogelijkheden te vergroten zodat ook in het buitenland wonende Nederlanders hun stem bij verkiezingen kunnen uitbrengen.

Naast Nederlanders die voor hun werk of anderszins in het buitenland woonachtig zijn betreft het hier ook veel ouderen die na gedane arbeid en met het oog op hun gezondheid naar wat zonnige oorden vertrekken. Deze laatste groep wordt wel aangeduid als "Pensionados", maar Voorzitter de juiste benaming daarvoor is "Pensionistas". Waarvan akte!

Voorzitter,

De tijdelijke experimentenwet van juni 2013 waarbij de mogelijkheid werd gecreëerd om per e-mail een stembiljet aan de potentiële kiezer in het buitenland te sturen liep af per 1 januari jl.

Op grond van de huidige Kieswet kunnen stembiljetten uitsluitend per post worden verzonden.

De reden voor het ingezette experiment lag in de tijdrovende postbezorging in veel landen waardoor de kiezer te weinig tijd had om zijn briefstem tijdig terug te sturen waardoor stemmen verloren gingen.

Uit de evaluatie na drie verkiezingen volgt een positief resultaat, het per email versturen van stembiljetten die de kiezer zelf dient uit te printen en na invulling terugstuurt naar Den Haag blijkt praktisch goed uitvoerbaar te zijn.

Mijn fractie acht het van groot belang dat naast de mogelijkheid van verzending per email ook de keuze voor toezending per post blijft bestaan omdat niet alle kiezers over een mailadres c.q. printer beschikken.

Ik vraag de minister te bevestigen dat deze gegarandeerde keuze onverkort gehandhaafd blijft en dat deze alleen zou kunnen vervallen na parlementaire goedkeuring.

Mijn fractie heeft nog een paar vragen aan de minister aangaande dit wetsvoorstel.

Sinds 2017 bestaat er een permanente registratie waardoor inschrijving niet meer per verkiezing noodzakelijk is. Dat is een positief element want het heeft het aantal geregistreerde kiezers aanzienlijk doen toenemen.

De kiezer die het stembiljet per post wil ontvangen geeft dit op bij het registerverzoek. Is het zo dat een eenmaal opgegeven voorkeur voor post c.q. mail later nog aangepast kan worden en zo ja hoe doet de kiezer dat dan?

Verwacht de minister dat dit register up-to-date zal blijven want mensen verhuizen en veranderen hun mailaccount? Is dit register gekoppeld aan het Nederlandse bevolkingsregister zodat voorkomen wordt dat iemand die terugkeert naar NL twee keer een stembiljet ontvangt?

Bestaat er een maximum aantal voor het toesturen van stembiljetten aan een bepaald e-mailadres, partners delen soms één mailadres. De MvT¹ maakte melding van het feit dat meerdere kiezers op hetzelfde mailadres geregistreerd stonden terwijl dit email adres toebehoorde aan een politieke partij. Hoe kan dit soort misbruik in de toekomst voorkomen worden?

Vz,

In dit wetsvoorstel wordt ook het model van het stembiljet aangepast. Meest elementaire is de toevoeging van logo's – indien een partij hierover beschikt – en het feit dat de kiezer twee keer kiest, een keuze voor een partij en een keuze voor een kandidaatnummer van die partij. In geval de kiezer uitsluitend het vakje van de partij inkleurt – gelukkig hoeft dat niet meer met een rode kleur – wordt de stem toegerekend aan kandidaatnummer 1 op de lijst. Dan is een geldige stem uitgebracht.

Hier ontstaat een discrepantie met het andere wetsvoorstel dat we vandaag behandelen.

Het uitbrengen van een stem binnen Nederland in het stemhokje vereist niet alleen het aankruisen van een partij maar ook het aankruisen van een kandidaatnummer van die partij anders wordt een ongeldige stem uitgebracht.

Dus de rechtsgeldigheid van een stem vanuit het buitenland wordt anders gewogen dan een stem vanuit Nederland.

Dat is toch zeer merkwaardig!

¹ Memorie van Toelichting, Tweede Kamer, vergaderjaar 2020-2021, 35.670, nr 3, pagina 4-5

Desgevraagd stelt de minister in de Memorie van Antwoord van 21 januari jl.² dat ze dit verschil niet problematisch acht omdat het hier gaat om een experiment. Pas wanneer het nieuwe stembiljet definitief wordt ingevoerd is het moment daar om het verschil gelijk te trekken, aldus de minister. Maar dat gaat nog zeker 10 jaar duren.

Vz,

Maar als het niet om een problematisch verschil zou gaan dan hoeft je deze stemweging ook niet gelijk te trekken, m.i. erkent de minister door haar antwoord dat deze discrepantie wel degelijk ongewenst is.

50PLUS hoort daarom graag van de minister waarom op een later moment eenduidige weging van de rechtsgeldigheid van een uitgebrachte stem, ongeacht waar die is uitgebracht, van belang is.

Want niemand kan ontkennen dat het stemmen op een partij of op een persoon wezenlijk iets anders is.

Afrondend meent mijn fractie dat de invoering van het nieuwe stembiljet voor kiezers buiten Nederland mede gelet op de resultaten na de proefperiode genoegzaam aantoonde dat zowel uit praktisch oogpunt van postbezorging als het vergemakkelijken van het uitbrengen van een stem voor kiezers buiten Nederland, de voorgestelde wijziging gerechtvaardigd is.

Wel is en blijft adequate voorlichting aan de kiezer essentieel.

Voorzitter,

Dan ga ik nu over tot de behandeling van de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten.

Mijn fractie, en wij zijn niet de enige, is inmiddels wat huiverig geworden voor het woord "tijdelijk" als het gaat om wetsvoorstellen zoals vorige week bleek bij de behandeling van de Tijdelijke wet maatregelen, maar dat terzijde.

In de MvA van 21 januari jl. worden de voordelen van het wetsvoorstel nog eens op een rij gezet en gaat de minister in op vragen van diverse fracties.

² Memorie van Antwoord, Eerste Kamer, vergaderjaar 2021-2022, 35.455, C, pagina 15

Eigenlijk Vz als ik het heel kort samenvat is de aanleiding voor dit wetsvoorstel “versimpeling” van het stembiljet met name om het handmatig tellen van stemmen makkelijker te maken. Op termijn wordt ingezet op elektronisch tellen.

Bij aanneming van deze wet kan geëxperimenteerd worden met 2 modellen van het stembiljet.

Model 2 bevat de partijnamen met hun eventuele logo's en kandidaatnummers in plaats van de namen van de kandidaten. Die staan op een afzonderlijke lijst.

Model 1 vereist een andere systematiek, de kiezer pakt dan zelf een stembiljet van zijn partij waarop de kandidaten alleen van die partij staan.

Vz, begrijp ik het goed dat vooralsnog de regering een voorkeur heeft voor model 2? Betekent dat als daarmee positieve resultaten worden bereikt wordt afgezien van experimenteren met model 1? Want de minister zegt in de MvA: “deze wet geeft enkel de grondslag maar betekent geen verplichting voor experimenten met model 1”. Mijn fractie begrijpt – ook na beantwoording van de SP vragen hierover – nog steeds niet waarom een wettelijke grondslag moet komen voor model 1. Graag een duidelijke toelichting hierover die meer behelst dan: “we willen ook nadrukkelijk model 1 kunnen beproeven”.

Terug naar model 2. De lijst met kandidaatnummers is zichtbaar in het stemhokje zodat de kiezer het nummer van zijn kandidaat niet hoeft te onthouden. Welke consequenties brengt dit met zich mee, heeft de kiezer meer tijd nodig in het stemhokje, hoe voorkom je dat de lijsten bekrast worden, hoe groot wordt het formaat van zo'n lijst en blijven de kandidaatnamen en nrs wel goed leesbaar voor iedereen?

Is de minister het met 50PLUS eens dat het van cruciaal belang is om diversiteit in de proefgemeenten te hanteren, dus niet alleen gemeenten met hoogopgeleiden maar ook gemeenten waarin zich veel laaggeletterden zich bevinden zodat je een representatief beeld krijgt van het experiment. Heel generiek zou je kunnen stellen dat Nederlanders die woonachtig zijn in het buitenland in zijn algemeenheid voldoende geletterd en digitaal vaardig zijn waardoor de tot op heden aangetoonde resultaten misschien wat te gunstig gekleurd zijn.

Mijn fractie is verheugd dat bij het ontwerpen van het stembiljet goed geluisterd is naar de diverse belangorganisaties waardoor de leesbaarheid en herkenbaarheid van partijen verbeterd wordt en meer rekening wordt gehouden met ook blinde kiezers.

Voorzitter, ik ga afronden.

Als deze minister – behalve een kleiner formaat van het stembiljet – zo graag wijzigingen in de Kieswet aan wil brengen dan vraagt mijn fractie zich af hoe zij denkt over principiële veranderingen in de Kieswet zoals partijstemmen, feitelijk wordt dat in het wetsvoorstel voor kiezers buiten Nederland mogelijk gemaakt.

De gemiddelde burger kiest vrijwel altijd in eerste instantie een partij uit die aansluit bij zijn/haar gedachtengoed en vervolgens, door aankruising van een persoon op die partij lijst, wordt zijn stem uitgebracht.

Steeds vaker ontstaat teleurstelling als zo'n gekozene uit de partijfractie stapt met medeneming van de zetel.

Dat roept veelal ergernis, irritatie en onbegrip op in de samenleving. Graag verneemt mijn fractie van de minister hoe zij hier tegenaan kijkt.

Voorzitter, 50PLUS ziet de beantwoording van de gestelde vragen met belangstelling tegemoet.